

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

27^E JAARGANG

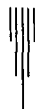
WOENSDAG 20 MEI 1942

No. 1374

N.V.
Stoomvaart-Mij. „Nederland”
Amsterdam

N.V.
Rotterdamsche Lloyd
Rotterdam

DE BELEGGINGEN DER BIJZONDERE SPAARBANKEN IN NEDERLAND

door

Dr. J. R. A. BUNING32ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.**PRIJS f 3.65***(Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 2.75)

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave: De Erven

F. BOHN N.V., HAARLEM

Economische aspecten der internationale migratie

door

Dr. A. Winsemius

29e Publicatie van
het Nederlandsch
Econom. Instituut**Prijs f 2.10***(Prijs voor donateurs en
leden van het N.E.I. f 1.50)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave:

De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

Wat is de

HOLLERITH Boekhoud- en Statistiek-DIENST

Deze dienst vormt een afdeling van ons bedrijf, die over een uitgebreide, moderne WATSON Machine Installatie (HOLLERITH Systeem) beschikt, alsmede over een staf van deskundig bedienend personeel, om **alle administratieve werkzaamheden en statistieken**, tegen een redelijk tarief, feilloos en snel volgens het HOLLERITH Systeem uit te voeren.

Vraagt nadere inlichtingen aan de:

WATSON BEDRIJFSMACHINE MAATSCHAPPIJ N.V.
HOOFDVERTEGENWOORDIGING VOOR NEDERLAND DER
INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES CORPORATION te
NEW-YORK.

Frederiksplein 34, Amsterdam C — Telef. 33656-31856

R. Mees & Zoonen

A.o. 1720

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM
AMSTERDAM (Ass)
's-GRAVENHAGE
DELFT — SCHIEDAM
VLAARDINGEN

BEHANDELING VAN ALLE
BANKZAKEN

BEZORGING VAN ALLE
ASSURANTIËN

**NEDERLANDSCHE
HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.**
69 KANTOREN IN NEDERLAND

**Aan- en verkoop van effecten
Adviezen in zake belegging
Bewaarneming**

Diesel-, Stoom- en Electriche Machine-installaties

Voor onmiddellijke of latere koop worden gevraagd:

1. Volledige stroomopwekkende installaties voor draaistroom 380/220 Volt; Vermogen tot ongeveer 400 kVA.
2. Afzonderlijke dieselmotoren, stoommachines, electromotoren, electro-generatoren; spanning en vermogen als boven.

De machines moeten geheel in bedrijfsvaardigen staat zijn, in goeden toestand en niet ouder dan 10—15 jaar.

Uitvoerige aanbiedingen, met opgave van plaats waar te bezichtigen, te richten aan den:

Bahnbevollmächtigten der Deutschen Reichsbahn bei den Niederländischen Eisenbahnen te Utrecht, Catharijnesingel HGB III.

Economisch Weekblad

Orgaan van het
Departement v.
Econom. Zaken

Door een abonnement op het
voor Nederlandsch-Indië

blijft U op de hoogte omtrent het economisch gebeuren in Nederlandsch-Indië en houdt U contact met de Indische markt. Naast goed gedocumenteerde artikelen van deskundige hand, bevat elke aflevering tal van statistische gegevens, waardoor het blad tot een onmisbare vraagbaak geworden is voor iedereen, die zich voor de ontwikkeling van Indië interesseert.

Losse nummers van **vóór den oorlog** verkrijgbaar bij:

G. KOLFF & Co., P. C. Hoofstraat 168, AMSTERDAM

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Onze speciale afdeling: Drukwerk voor controle en administratie, levert alle voorkomend druwkwerk op dit gebied concurrerend, snel en accuraat.

Uitgifte-apparaten in groote verscheidenheid van werkwijze en capaciteit naar de behoeften van elk bedrijf. Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking.

Tel. 69300
(3 lijnen)

Laat Uw JAARGANG

inbinden!

Stort f 0.75 op giro 5858 ten name van H. A. M. Roelants, Schiedam met vermelding: Band E.-S. B. 1941 en U ontvangt, zoodra de oplaag gereed is, franco per post Uw band toegezonden.

Bij franco opzending van Uw jaargang aan

**H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM**

onder gelijktijdige storting van f 2.40 op giro 5858, ontvangt U, zoodra de banden gereed zijn, Uw Jaargang keurig gebonden franco huis terug.

(Uitvoering van den band linnen rug, verder stevig beplakt bord)

Derde Gewijzigde Druk

van

Egalisatiefondsen en Monetaire Poli- tiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten

door

Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk

30ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut:

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 1.50)

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave: De Erven

F. BOHN N.V., HAARLEM

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

27^E JAARGANG

WOENSDAG 20 MEI 1942

No. 1374

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:

H. W. Lambers (Zwartewaal).

Redactie en administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatsveg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20.85* per jaar. Buitenland en koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Advertenties voorpagina f 0.28 per mm. Andere pagina's f 0.22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD.

Blz.

Bestuiten op de Vennootschaps-, Vermogens- en Ondernemingsbelasting door A. C. Burgersdijk	218
Wettelijke regeling van het particuliere bankbedrijf in Nederland door Dr. H. W. J. Wijnholds	221
Het kunstmatig drogen van gras door H. Reinoud	222
Differentiatie van woningtypen door Dr. Ir. H. G. van Beusekom	224
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	227
Maandcijfers	
Gecombineerde maandstaat van de vier Nederlandsche groote banken en van het Nederlandsch bedrijf der Nederlandsche Handel-Maatschappij	227
Statistieken	
Wisselkoersen — Bankstaten	228

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt is de schatkist weer in staat geweest eenig papier onder te brengen. Volgens den jongsten weekstaat is in de verslagweek de buitenlandsche wisselportefeuille toegenomen met f 17,3 miljoen, terwijl de biljettencirculatie thans f 2289 miljoen bedraagt. Behalve deze beide factoren was nog op de situatie ter geldmarkt van invloed de stijging van de „saldi van anderen”.

De obligatiemarkt legde deze week een tamelijk vaste stemming aan den dag. De 3-3½ pCt.-leening 1938 bracht het tot een koerspeil van 97³/₈, waarna op den laatsten dag der week een lichte reactie intrad. De 3½ pCt.-leening 1941 heeft een notering van 99¹⁹/₃₂ bereikt, zoodat nu de afstand tot pari nog maar uiterst gering is. In deze leening worden nog steeds de grootste omzetten behaald. In de overige soorten blijft de handel beperkt, voornamelijk door gebrek aan aanbod. Wanneer men ziet, dat nu al sedert geruimen tijd de vraag overheerschend is en het aanbod maar voor een gedeelte aan die vraag kan voldoen, dan kan men constateeren, dat de markt rijp is voor een nieuwe emissie. In den jongsten tijd hoort men merkwaardig weinig van leeningsgeruchten, die geruimen tijd geleden, toen het koerspeil veel minder steun daaraan gaf, niet van de lucht waren. Behalve de 3½ pCt.-staatsleening en de leeningen Amsterdam en Rotterdam, staan thans practisch alle leeningen met 3½ pCt. rentetype boven pari, zoodat men gerust kan zeggen, dat de marktrente het niveau van 3½ pCt. heeft bereikt. En aangezien het in de bedoeling van de autoriteiten ligt om de rente op dat peil te stabiliseeren, dus ook een verdere daling tegen te gaan, sluit dat eigenlijk reeds de noodzaak van een nieuwe emissie in zich, want alleen door de markt weer nieuw materiaal toe te voeren kan een daling van de rente worden voorkomen, wanneer de vraag het bestaande aanbod overtreft. Wat natuurlijk niet beteekent, dat een emissie acuut is, noch dat de uitgifte van een consolidatieleening niet zou kunnen worden voorafgegaan door een conversie-operatie.

De aandeelenmarkt, die in de vorige week vrij heftig reageerde op de publicatie der nieuwe belastingmaatregelen (hoewel ook toen al bij lange na niet in verhouding tot de vèrgaande strekking dier maatregelen, wanneer men het koerspeil inderdaad had willen afstemmen op de huidige rentabiliteitsmogelijkheden, gegeven winstkansen en belastingpeil van het moment), heeft in de verslagweek eerder een herstel te zien gegeven. De meeste fondsen sloten boven het laagste punt, dat in het begin van deze week was bereikt, toen de markt nog wat verder was ingezakt. Gemiddeld heeft de reactie der binnenlandsche aandeelen niet meer dan rond 5 pCt. bedragen, al waren er enkele fondsen, die meer dan 10 pCt. (beide van het effectief) moesten prijsgeven.

BESLUITEN OP DE VENNOOTSCHAPS-, VERMOGENS- EN ONDERNEMINGS- BELASTING.

Het Verordeningenblad No. 12 van 4 Mei 1942 bevat de Besluiten op de in hoofde genoemde belastingen, terwijl de Staatscourant No. 85 van gelijken datum het „Invóeringsbesluit Vennootschapsbelasting 1942” bekend maakt. Het navolgende artikel heeft de bedoeling, in het kort een beschouwing te geven over den aard der nieuwe heffingen, over hun zwaarte en over enkele bepalingen, die in het bijzonder de aandacht vragen.

Aard der heffingen.

Kon men bij het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941, dat in Mei 1941 werd afgekondigd, een *inloed* van de bepalingen der Deutsche „Einkommensteuer” waarnemen, bij de thans afgekondigde Besluiten valt in groote trekken *ooreenstemming* tusschen vennootschapsbelasting en „Körperschaftsteuer”, vermogensbelasting en „Vermögenssteuer”, ondernemingsbelasting en „Gewerbesteuer” te constateeren. Met bepaalde omstandigheden van het Nederlandsche bedrijfsleven en met de volgens de Winstbelasting 1940 bestaande „overgangsreserves” is nochtans bij de nieuwe Besluiten rekening gehouden.

In het Nederlandsche belastingstelsel kan de *Vennootschapsbelasting* 1942 worden beschouwd als de voortzetting der Winstbelasting 1940, welke laatste over tijdvakken na 31 December 1940 niet meer wordt geheven. Binnenlandsche stichtingen en alle buitenlandsche lichamen, die, voor zoover zij een bedrijf uitoefenden, onder de Inkomstenbelasting 1914 en de Gemeentefondsbelasting vielen, zijn na 31 December 1940 van deze belastingen ontheven en voor hun bedrijfsuitoefening aan de vennootschapsbelasting onderworpen. Personeelsfondsen, zoowel pensioen- als spaarfondsen, zijn resp. krachtens artikel 5, 1e lid onder 3, en artikel 9, 2e lid, van de vennootschapsbelasting vrijgesteld; truggave van a's voorheffing der vennootschapsbelasting geheven dividendbelasting ontvangen zij echter niet meer. Bedrijven van openbare lichamen zijn — met enkele uitzonderingen — aan de vennootschapsbelasting onderworpen; onder de Winstbelasting 1940 waren zij niet belastingplichtig.

De *Vermogensbelasting* 1942, die voor het eerst over 1941 wordt geheven van aan de vennootschapsbelasting onderworpen lichamen naar het zuiver vermogen aan het begin van het jaar, is in ons belastingstelsel een nieuwe heffing, die van de betrokken lichamen een jaarlijksche bijdrage aan 's Rijks schatkist vordert, onverschillig of winst is behaald, verlies is geleden, dan wel geen resultaat is verkregen.

De *Ondernemingsbelasting* 1942 wordt geheven ten behoeve der gemeenten en vervangt van 1 Januari 1942 af de zakelijke bedrijfsbelastingen der gemeenten, die naar het aantal werklieden werden geheven. De ondernemingsbelasting treft zoowel de behaalde bedrijfsopbrengst als het bedrijfskapitaal, op bepaalde wijze resp. van het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting en van het zuiver vermogen voor de vermogensbelasting afgeleid. Zij zal in het algemeen een aanzienlijk zwaardere heffing beteekenen dan de zakelijke bedrijfsbelastingen, waartegenover de voorgenomen afschaffing der personeele belasting voor bedrijfsperceelen, automobielen, biljarten enz. een zeer ongelijk werkende compensatie vormt.

Wat het jaar 1941 betreft, is het met de ondernemingsbelasting eenigszins uitzonderlijk gesteld: de bedrijfsopbrengst van 1941 is grondslag voor den aanslag belastingjaar 1942, dat het eerste heffingsjaar der ondernemingsbelasting is. De zakelijke bedrijfsbelastingen worden echter over 1941 gehandhaafd, terwijl ook personeele belasting over 1941 is geheven. Dit zou geen dubbele heffing beteekenen, indien de bedrijfsopbrengst

over 1941 slechts de fictieve basis was voor den aanslag in de ondernemingsbelasting, ter zake van bedrijfsuitoefening in 1942. Artikel 28 van het Besluit bepaalt echter, dat bij staking van een onderneming in den loop van een kalenderjaar de aanslag voor het op de staking volgende belastingjaar onverwijld wordt vastgesteld. Het formeele belastingjaar is dus een oneigenlijk belastingjaar, het voorafgaande jaar het eigenlijke jaar, dat in de belasting wordt betrokken. Practisch wordt de ondernemingsbelasting dus van 1 Januari 1941 af geheven.

Zwaarte der heffingen.

Voor de lichamen, die aan de drie nieuwe belastingen zijn onderworpen, beteekenen deze ongetwijfeld een belangrijke belastingverzwaring met terugwerkende kracht tot 1 Januari 1941. Een verzwaring werd verwacht, maar als men de commentaren in de dagbladers leest, zijn de nieuwe heffingen niet medegevallen. Men becijfert globaal, dat de nieuwe heffingen bij grootere lichamen ruim 80 pCt. van de jaarlijksche winst opeischen. „De Telegraaf” (avondblad 5 Mei) zegt, dat de nieuwe belastingen tezamen met de prijsbeheerschingsbesluiten het h.i. meer dan twijfelachtig maken, of vele bedrijven nog een dividenduitkeering van 6 pCt. zullen kunnen bereiken. (Dit percentage is nl. dat, hetwelk vrij van superdividendbelasting is).

De toeneming van den belastingdruk is ongetwijfeld zeer sterk, zooals het volgende staatje doet zien, waarbij is aangenomen, dat boekjaar en kalenderjaar samenvallen.

Over 1938 — Dividend- en Tantiëbelasting

Rijk (incl. op.) ..	9,65 pCt. over de uitdeelingen
Gemeenten (opc.)	2,40 pCt. „ „ „ „
	12,05 pCt. „ „ „ „

Over 1939 — Winstbelasting

Rijk	10 pCt. over de belastbare som
Gemeenten (opc.)	1,5 pCt. „ „ „ „
	11,5 pCt. „ „ „ „

Over 1940 — Winstbelasting

	min.	max.	
Rijk (incl. op.) ..	25 pCt.	30 pCt.	over de belastbare som
Gemeenten (opc.)	1,5 pCt.	1,5 pCt.	over de belastbare som
	26,5 pCt.	31,5 pCt.	over de belastbare som

Over 1941 — Vennootschapsbelasting

	min.	max.	
Rijk	30 pCt.	45 pCt.	over het belastb. bedrag

Vermogensbelasting

Rijk	over het zuiver vermogen 0,5 pCt.
------------	-----------------------------------

Ondernemingsbelasting

Gemeenten	12 pCt. over de bedrijfsopbrengst
„	over het bedrijfskapitaal 0,48 pCt.

Het tarief der vennootschapsbelasting is opklimmend naar de absolute grootte van het winstbedrag, waarbij geen rekening wordt gehouden met de grootte van het bedrijfskapitaal. Een nadere bespreking van dezen tariefsvorm valt buiten het kader van dit beknopte overzicht.

Aan het eind van dit opstel zal nog worden besproken, hoe de verschuldigde ondernemingsbelasting het aan vennootschapsbelasting te betalen bedrag verkleint.

Bij beschouwing van den toegenomen belastingdruk dient te worden bedacht, dat de percentages, die thans gelden, oorlogspcentages zijn. In Nederlandsch-Indië waren vóór Mei 1940 reeds een hooge vennootschaps-

belasting en oorlogswinstbelasting van kracht, terwijl hier in Nederland 1 Mei 1940 een wetsontwerp tot heffing eener oorlogswinstbelasting aan de Tweede Kamer ter overweging werd gezonden.

Een nieuw element in de thans bekend geworden heffingen is, dat niet alleen van behaalde winsten en uitgedeelde bedragen een aanzienlijke tol verschuldigd is, maar dat door de heffingen over het zuiver vermogen (vermogensbelasting) en het bedrijfskapitaal (ondernemingsbelasting) ook de vele lichamen, die geen winsten hebben, gevoelig worden getroffen.

De terugwerkende kracht tot 1 Januari 1941 is voor de lichamen, die bij hun winstverdeling over 1941 niet voldoende voor belastingen reserveerden, uiteraard een ernstige tegenvaller. Het Invoeringsbesluit Vennootschapsbelasting komt hieraan eenigszins tegemoet door te bepalen, dat over 1941 (als maximum tarief) 45 pCt. i.p.v. 55 pCt. over het belastbare bedrag wordt geheven. Met dit lagere percentage over 1941 hebben de globale belastingdrukbecijferingen in de dagbladen in het algemeen geen rekening gehouden.

Bij deze globale becijferingen in de dagbladen is evenmin rekening gehouden met verschillende belangrijke bepalingen, die — naast het tarief — van grooten invloed op de te betalen belastingbedragen zijn. Tengevolge van deze bepalingen bestaan aanmerkelijke verschillen, ten eerste tusschen het resultaat, blijkende uit de commercieele jaarstukken en de belastbare winst voor onderscheidenlijk vennootschapsbelasting en ondernemingsbelasting, en ten tweede tusschen het uit de commercieele jaarstukken blijkende vermogen en het belastbare vermogen, onderscheidenlijk voor vermogensbelasting en ondernemingsbelasting. De belangrijkste der bedoelde bepalingen en hun gevolgen worden hierna in het kort aangestipt.

a. *Belastbare bedragen voor de vennootschapsbelasting.*

Wat deze belastbare bedragen betreft, denke men aan het feit, dat de fiscale *afschrijvingen* — ook onder de nieuwe bepalingen — zich in een ander tempo kunnen voltrekken dan de commercieele; voorts aan de omstandigheid, dat door de bepalingen, die ten doel hebben *dubbele belasting te vermijden* (vrijdom voor dividendenden van belangrijke deelnemingen, vrijdom voor buitenslands belaste winsten), ook onder de nieuwe regeling nog belangrijke deelen van de winst onbelastbaar kunnen zijn; ten derde aan de mogelijkheid, dat fiscaal nog verliezen van vorige jaren voor *compensatie* kunnen dienen, al is deze compensatie tot 2 jaar beperkt (onder de winstbelasting 5 jaar).

Een gunstige bepaling bij het berekenen van de belastbare winst onder de nieuwe regeling is, dat aandeelen in de winst (*tantièmes*), aan bestuurders en verder personeel toegekend, als bedrijfskosten worden beschouwd. Bij de winstbelasting vormen deze tantièmes een deel der belastbare winst. Commissarissentantièmes worden ook onder de nieuwe regeling als deel der belastbare winst beschouwd.

Gunstig is eveneens, dat de belasting van *salarisexcedenten*, zooals de dividend- en tantiëmbelasting en de winstbelasting 1940 die kenden, in de vennootschapsbelasting niet meer voorkomt.

Ongunstig voor de belastingplichtigen is daarentegen de bepaling inzake het *minimum belastbare bedrag*, vervat in artikel 19 Vennootschapsbelasting. Deze belastingfiguur — in Duitschland bekend als „Mindestbesteuerung” — is nieuw in ons fiscale recht. Volgens artikel 19 Vennootschapsbelasting wordt, indien de fiscaal berekende winst lager uitkomt, minstens belasting geheven over de uitdeelingen, voorzoover die meer bedragen dan 4 pCt. van het kapitaal, vermeerderd met commissarissen-, bestuurders- en personeelstantièmes, de beide laatste voorzoover zij buiten redelijke verhouding staan tot den daarvoor verrichten arbeid. Tot de fiscaal berekende winst

worden in dit verband ook gerekend uitdeelingen uit de herleide overgangsreserve. Naast de belasting over uitdeelingen uit de overgangsreserve, bestaande uit vroeger onbelast gebleven winst, worden dus onder de vennootschapsbelasting ook uitdeelingen getroffen, die bestaan uit reeds eenmaal volledig belaste winst. Keert een lichaam over een verliesjaar 6 pCt. dividend uit en komt dit voort uit de herleide overgangsreserve, dan wordt, ingevolge artikel 20, eerst deze 6 pCt. belast en daarna, ingevolge artikel 19, nog eens de bovenste 2 pCt. van hetzelfde dividend.

b. *Bedrijfsopbrengst voor de ondernemingsbelasting.*

Bij de bepaling van de bedrijfsopbrengst voor de ondernemingsbelasting wordt uitgegaan van het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting. Dit wordt echter *vermeerderd* met de voor de vennootschapsbelasting als bedrijfskosten aangemerkte *renten van schulden*, betrekking hebbend op de bedrijfsuitoefening binnen Nederland, welke voor langer dan een half jaar zijn aangegaan of vóór den aanvang van het belastingjaar langer dan een half jaar hebben bestaan.

De aldus verkregen som wordt *verminderd* met 3 pCt. van de *verkoopwaarde der binnen Nederland gelegen onroerende zaken* bij het einde van het tijdvak, waarover de bedrijfsopbrengst wordt berekend. Deze bepaling is gemaakt, omdat onroerende goederen reeds worden getroffen door de grondbelasting, welke belasting blijft bestaan en grootendeels aan de gemeenten ten goede komt.

Voorts worden nog uitgeschakeld de aandeelen in de resultaten van een andere onderneming, benevens het resultaat, hetwelk moet worden geacht door bedrijfsuitoefening buiten Nederland te zijn verkregen.

c. *Zuiver vermogen voor de vermogensbelasting.*

De vermogensbelasting gaat uit van het bedrag, waarop het bedrijfsvermogen bij het begin van het jaar voor de heffing der vennootschapsbelasting is bepaald.

Indien de *verkoopwaarde van eenig onroerend goed* of de *beurswaarde van de gezamenlijke effecten* hooger is dan de fiscale balans aangeeft, wordt het verschil bijgeteld.

De vermogensbelasting bevat voorts bepalingen ter vermijding van dubbele belasting, waardoor zoowel de waarde van *belangrijke deelnemingen* als die van *vermogensbestanddeelen in belasting-naar-de-winst-heffend buitenland* (Oost- en West-Indië daaronder begrepen) bij de vaststelling van het belastbare zuiver vermogen worden afgetrokken.

d. *Bedrijfskapitaal voor de ondernemingsbelasting.*

De ondernemingsbelasting past ter bepaling van het belastbare bedrijfskapitaal eenige zeer belangrijke correcties op het vermogen volgens de vermogensbelasting toe.

Dit vermogen wordt *vermeerderd* met de *schulden*, betrekking hebbend op de bedrijfsuitoefening binnen Nederland, welke voor langer dan een half jaar zijn aangegaan of vóór den aanvang van het belastingjaar langer dan een half jaar hebben bestaan (voor credietinstellingen geldt een speciale regeling).

Verminderd wordt bedoeld vermogen met de waarde der *binnen het Rijk gelegen onroerende zaken*. Deze laatste bepaling leidt weder ingevolge het feit, dat deze objecten reeds worden getroffen door de grondbelasting.

Voorts vindt vermindering plaats met de waarde van *deelnemingen* in het kapitaal van andere ondernemingen en van *vermogensbestanddeelen buiten Nederland*.

Uit vorenstaande — schematische en onvolledige — aanteekeningen moge blijken, hoe weinig uit de heffingspercentages der nieuwe belastingen ook maar bij benadering valt af te leiden, welke gedeelten van de uit de commercieele jaarstukken blijkende winsten en vermogens door de nieuwe heffingen zullen worden opgeëischt. Hoog

is het nieuwe belastingpeil echter en in het bedrijfsleven zal men zich meer nog dan voorheen rekenschap dienen te geven van de fiscale consequenties, die verschillende handelingen en regelingen met zich brengen.

Aanteekeningen omtrent enkele bepalingen der heffingen.

Vennootschapsbelasting.

De winst wordt berekend op den voet van de artikelen 8 t/m 12 en 22 van de Inkomstenbelasting 1941. Het „goed koopmansgebruik”, dat bij de Winstbelasting 1940 gold, speelt thans nog een rol, doch wordt in zijn draagwijdte beperkt door de bepalingen in de leden 2 en 3 van artikel 10 Inkomstenbelasting 1941.

De strengere waardeeringsbepalingen in lid 2 van dit artikel kunnen bij den overgang van de winstbelasting op de vennootschapsbelasting leiden tot herwaardeering van te laag gewaardeerde activa. Heeft men nog oude verliezen voor compensatie beschikbaar, dan zal men, ingevolge het Invoeringsbesluit Vennootschapsbelasting 1941, reeds tot hogere waardeering mogen overgaan in het laatste jaar, waarover winstbelasting wordt geheven. Doet men dit niet, dan wordt het waardeverschil in aanmerking genomen bij het berekenen van de herleide overgangsreserve. Een waardeverschil op voorraden geldt dan echter als winst van 1941.

Volgens lid 3 van artikel 10 Inkomstenbelasting 1941 komen reserves volgens artikel 5, leden 4 en 5, Winstbelasting 1940 niet meer als aftrekbare passiva in aanmerking, voorzover zij niet uit rechtsverhoudingen tot derden voortvloeien. De reserves voor assurantie-eigen-risico en voor gelijkmatige verdeling van kosten komen hierdoor te vervallen en zijn bestemd, deel van de herleide overgangsreserve te worden.

De vrijdom voor resultaten, behaald met deelnemingen (de zgn. „Schachtelvergünstigung”), is ten opzichte van de algeheele vrijdomregeling, welke onder de Winstbelasting 1940 gold, aanzienlijk beperkt. In de eerste plaats is zij thans beperkt tot deelnemingen, waarbij de belastingplichtige voor minstens $\frac{1}{2}$ gedeelte houder der aandelen is, resp. tot deelnemingen, welke door den Secretaris-Generaal als zoodanig worden erkend. In de tweede plaats geldt de vrijdom thans alleen voor dividenden, terwijl onder de winstbelasting, volgens departementalen uitleg, ook winsten of verliezen bij realisatie of bij boekwaardeverandering buiten beschouwing bleven.

Voor het bedrijfsleven is het te hopen, dat de Secretaris-Generaal tot het erkennen van „deelnemingen” in ieder geval steeds zal overgaan, indien zij een zeker bedrag, bijv. f 25.000.— nominaal, te boven gaan.

Volgens artikel 11 van het Besluit Vennootschapsbelasting kan voor beleggingsmaatschappijen door den Secretaris-Generaal een bijzondere regeling worden getroffen.

Artikel 19 van het Invoeringsbesluit Vennootschapsbelasting 1942 bevat eenige bepalingen van privaatrechtelijken aard. De aandacht trekt speciaal die in het eerste lid, waarbij artikel 3 van het Besluit van 11 December 1940, inzake het heffen van 200-Rijksopcenten (= 20 pCt.) op de winstbelasting, luidende:

„Ten einde de verhooging van den belastingdruk gelijkmatig te verdeelen, zijn de bestuurders van de belastingplichtige lichamen bevoegd, met betrekking tot boekjaren, waarover opcenten volgens dit besluit worden geheven, te bepalen, dat de vóór de inwerkingtreding van dit besluit op de winstverdeling van invloed zijnde vaste bedragen of percentages van het gestorte kapitaal worden verlaagd met een door hen te bepalen gedeelte van ten hoogste een vijfde.”

van kracht wordt verklaard tot 31 December 1942, zoolvel voor jaren, waarover de winstbelasting met Rijksopcenten, als voor jaren, waarover vennootschapsbelasting wordt geheven en waarvan de winstverdeling bij

de afkondiging van het Besluit op de Vennootschapsbelasting (4 Mei 1942) nog niet was vastgesteld.

Op te merken valt, dat het „een vijfde gedeelte”, genoemd in het aangehaalde artikel, niet tot een grooter gedeelte is verhoogd voor jaren, waarover de dikwijls zoo belangrijk hogere vennootschapsbelasting wordt geheven. Voorts, dat blijkbaar wordt gewenscht, dat na 31 December 1942 wijziging in de winstverdeling uitsluitend het gevolg van gewijzigde statuten kan zijn.

Vermogensbelasting.

Bij de aanteekeningen omtrent de bepaling van het zuiver vermogen voor deze belasting werd reeds vermeld, dat, indien de verkoopswaarde van onroerend goed of de beurswaarde van effecten hooger is dan de vermogensopstelling voor de vennootschapsbelasting aangeeft, het verschil wordt bijgeteld. De vraag doet zich voor, waarom deze in artikel 7 der Vermogensbelasting vervatte bepalingen niet zoodanig zijn gesteld, dat bij lagere verkoops- resp. beurswaarde het verschil wordt afgetrokken.

Heeft men den belastingplichtigen een prikkel willen geven om, indien de „bedrijfswaarde” van een activum daalt beneden den aanschaffingsprijs (eventueel minus fiscale afschrijvingen), ook inderdaad gebruik te maken van de bevoegdheid tot waardeering op bedrijfswaarde voor de vennootschapsbelasting? Dat deze prikkel thans is gegeven, is buiten twijfel. Of hij zal werken, is een vraag, waarvan het antwoord samenhangt met den beperkten termijn voor compensatie van verliezen. Eenerzijds staat bij hogere fiscale boekwaarde dan noodzakelijk is betaling van vermogensbelasting, anderzijds staat de mogelijkheid van verdeling van het opgetreden verlies over eenige vennootschapsbelastingjaren.

Ondernemingsbelasting.

Een punt, dat bij deze heffing nadere aandacht vraagt, is het feit, dat schulden, welke voor langer dan een half jaar zijn aangegaan of vóór den aanvang van het belastingjaar langer dan een half jaar hebben bestaan, niet als schuld worden beschouwd, doch als vreemd kapitaal, dat tezamen met het eigen kapitaal het totale bedrijfskapitaal vormt. Door deze bepaling, zooals die in artikel 11, lid 3, is belichaamd, zouden ook schulden op langen termijn aan ondernemingspensioenfonds tot het bedrijfskapitaal der onderneming worden gerekend. In verband met het sociale karakter van deze passiva op de ondernemingsbalans, moge de wensch worden uitgesproken, dat zij door een officieele uitlegging van artikel 11, lid 3, of door een nadere beschikking zullen worden uitgezonderd van de bijtelling ingevolge artikel 11, lid 3.

Een tweede punt, dat in verband met het als bedrijfskapitaal beschouwen der langer dan een $\frac{1}{2}$ jaar loopende schulden opvalt, is, dat vóórderingen, die langer dan een $\frac{1}{2}$ jaar loopen, niet evenals deelnemingen in het kapitaal van andere ondernemingen voor aftrek in aanmerking komen bij de bepaling van het belastbare bedrijfskapitaal. Een voorziening op dit punt lijkt eveneens wenschelijk.

Vermelding verdient voorts nog, dat de ondernemingsbelasting als zakelijke last bij het bepalen van het belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting in aftrek kan worden gebracht. In verband met hetgeen onder „Aard der heffingen” reeds werd opgemerkt, nl. dat de ondernemingsbelasting in feite reeds wordt geheven over 1941, is het logisch de ondernemingsbelasting, welke over 1941 is verschuldigd, bij de vermogensopstelling van de vennootschapsbelasting per ultimo 1941 als schuld aan te merken.

A. C. BURGERSDIJK.

WETTELIJKE REGELING VAN HET PARTICULIERE BANKBEDRIJF IN NEDERLAND.

Bij Besluit No. 225 van 16 December 1941 is een aantal richtlijnen voor het toezicht op het bank- en credietwezen vastgesteld. Thans behoort dus ook Nederland tot die landen, waar het particuliere bankbedrijf wettelijk is geregeld. Dit feit is van bijzondere betekenis, omdat, na de invoering van een bankwetgeving in Frankrijk¹⁾, Nederland en Engeland de eenige landen waren, waar het particuliere bankbedrijf niet van overheidswege was geregeld. Evenmin als zulks in Frankrijk het geval was, is de invoering van een bankwet in Nederland als een gevolg van de bijzondere omstandigheden, waaronder wij thans leven, te beschouwen. Reeds in 1937 werd een Staatscommissie ingesteld „met opdracht om te dienen van advies over de vraag, of ten aanzien van het particuliere bankwezen wettelijke voorziening noodig of wenschelijk is, zoo ja, in welken zin, zulks onder mededeeling van haar gevoelen over de daarmede samenhangende vraagstukken, ook voor wat betreft de vraag, of en in hoeverre het statuut van De Nederlandsche Bank, onder inachtneming van de noodige waarborgen van haar onafhankelijkheid, wijziging zou behoeven”. Door het betrokken geraken van Nederland in den oorlog is het niet tot de publicatie van een rapport door de Staatscommissie gekomen, doch zijn bepaalde wettelijke maatregelen direct in het Verordeningenblad verschenen. Uit het voorafgaande blijkt intusschen wel, dat de idee eener bankwetgeving ook voor Nederland volstrekt niet nieuw is.

Het Nederlandsche besluit heeft, evenals de Fransche en Duitsche bankwet, het karakter van een „Rahmen-gesetz”. Er worden slechts richtlijnen vastgesteld, terwijl aan den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken wordt opgedragen nadere voorschriften uit te vaardigen. Het besluit beperkt zich in hoofdzaak tot de afbakening van het terrein en de aanwijzing van de toezichthoudende instanties.

Aan het besluit zijn onderworpen alle Nederlandsche en buitenlandsche *credietinstellingen*, die hier te lande als beroep of bedrijf *bank- of credietzaken* verrichten. Op buitenlandsche instellingen is het besluit uiteraard slechts van toepassing, voorzover het haar bedrijf of werkzaamheden in Nederland betreft. Onder *bank- of credietzaken* worden in het bijzonder verstaan:

1. het aannemen van gelden à deposito of in rekening-courant, ongeacht of al dan niet rente wordt vergoed;
2. het verstrekken van credieten, al dan niet tegen rente;
3. het koopen en verkoopen van waardepapieren voor derden;
4. het in bewaring nemen en beheeren van waardepapieren voor derden;
5. het overnemen van aansprakelijkheid en het verleenen van garanties voor derden, voorzover zulks niet door verzekeringsondernemingen geschiedt.

Ingeval van twijfel, of een onderneming *bank- of credietzaken* verricht, beslist de Secretaris-Generaal²⁾.

Niet onder de bepalingen van het besluit vallen: De Nederlandsche Bank, banken van leening in den zin der Pandhuiswet, borgstellingsfondsen, de Rijksverzekering-bank en andere verzekeringsondernemingen. Hierbij valt op te merken, dat de voorschotbanken in den zin der Geldschieterswet — de eenige banken, tezamen met de banken van leening, waarvoor in Nederland reeds een wettelijke regeling bestond — dus ook onder het besluit

vallen. Krachtens artikel 8 van het besluit blijft echter de Geldschieterswet in beginsel onaangetast.

Opmerkelijk is, dat het besluit uitgaat van het begrip *credietinstelling* en niet van *bank*. Voor de afbakening van het terrein is dit van weinig betekenis, omdat het begrip *credietinstelling* toch nader wordt omschreven, zooals hierboven reeds is uiteengezet. Bedoelde omschrijving zou echter even goed, zoo niet beter³⁾, voor het begrip *bank* kunnen gelden. Het gebruiken van het woord *bank* zou tevens het voordeel hebben gehad, dat overeenstemming zou bestaan tusschen de terminologie van het onderhavige besluit en die van de beschikking der Organisatiecommissie voor het Bedrijfsleven betreffende de organisatie van het bankwezen.

Het algemeene toezicht op de credietinstellingen berust bij den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken, die ten aanzien van principieele vraagstukken in overleg met de directie van De Nederlandsche Bank handelt. De feitelijke uitoefening van het toezicht geschiedt door de directie van De Nederlandsche Bank, voorzover de Secretaris-Generaal zich deze niet voorbehoudt of aan andere instanties opdraagt. De credietinstellingen moeten aan den Secretaris-Generaal en aan de directie van De Nederlandsche Bank alle voor de uitoefening van het toezicht noodzakelijke inlichtingen verstrekken. Speciaal moeten de banken inzage van haar boeken en bescheiden gedooien. Uiteraard is aan degenen, die uit hoofde van hun ambt of betrekking van bovenbedoelde gegevens kennis nemen, strikte geheimhouding opgelegd.

Aan de circulatiebank is dus bij de controle op het bankwezen de centrale plaats toegekend. In dit opzicht steekt de regeling in Nederland gunstig af bij die van verschillende andere landen, bijvoorbeeld van Frankrijk⁴⁾. Hierbij moge in herinnering worden gebracht, dat De Nederlandsche Bank ook reeds vóór de invoering van het besluit een nauw contact onderhield met de particuliere banken en van de laatste regelmatig verschillende gegevens ontving, terwijl de Bank op grond van deze samenwerking haar accountants een onderzoek ter plaatse aan de hand van de boeken of bescheiden kon doen instellen⁵⁾. Het thans verschenen besluit sluit dus bij den reeds bestaanden toestand aan en heeft dezen een wettelijke grondslag verleend. Uiteraard is de situatie thans in dien zin gewijzigd, dat in de plaats van een vrijwillige samenwerking thans voor de banken een wettelijke verplichting tot het verstrekken van inlichtingen is getreden.

Behalve de richtlijnen geeft het besluit geen voorschriften over het toezicht op de credietinstellingen. Over het karakter, dat de bankcontrole in Nederland zal hebben, valt dus nog weinig te zeggen; deze hangt geheel af van de nadere voorschriften, die de Secretaris-Generaal zal geven. Het besluit bepaalt, dat de Secretaris-Generaal in het bijzonder voorschriften kan geven betreffende:

1. de uitoefening van het toezicht op de credietinstellingen;
2. de voorwaarden voor de oprichting, fusie en liquidatie van credietinstellingen;
3. de uitoefening van het credietbedrijf, de liquiditeit van credietinstellingen en de inrichting van haar balansen;
4. de bestraffing van overtredingen van het besluit en van de op grond van het besluit uitgevaardigde voorschriften.

Voorts is de Secretaris-Generaal bevoegd, voorschriften te geven ter regeling van renten, provisiën, commissiën of soortgelijke vergoedingen in het bank- en credietbedrijf.

¹⁾ Het koopen en verkoopen van waardepapieren voor derden en het bewaren daarvan kan men wel tot de *bankzaken* rekenen, moeilijker echter tot de *credietzaken*.

²⁾ Zie „Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde” van October 1941.

³⁾ Zie het „Jaarverslag van De Nederlandsche Bank 1939/40”, blz. 7 en 8.

¹⁾ Zie hierover het artikel van schrijver dezes „Wettelijke regeling van het particuliere bankbedrijf in Frankrijk” in het „Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde” van Oct. 1941.

²⁾ Wanneer in dit artikel wordt gesproken van Secretaris-Generaal, is steeds de Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken bedoeld.

Hieruit blijkt wel, dat de bankcontrole in Nederland zeer vergaand kan worden. Niet slechts een zuiver kwalitatieve credietcontrole (onderzoek van boeken, balansen, enz.), doch ook een kwantitatieve, waarbij op den omvang der credietverleening wordt ingewerkt, is mogelijk⁶⁾. Intusschen is de Secretaris-Generaal geenszins verplicht, over alle genoemde onderwerpen nadere voorschriften te geven, zoodat men uit de verstrekkende bevoegdheden van den Secretaris-Generaal niet mag afleiden, dat een even vergaande regeling te verwachten is. Wij denken hierbij aan den toestand in Duitschland. De Deutsche bankwet van 1934 gaf aan het „Aufsichtsamt“ de bevoegdheid om kaspercentages alsmede de verhouding tusschen de eigen en vreemde middelen der banken vast te stellen, doch van deze bevoegdheid is nooit gebruik gemaakt⁶⁾.

Tot slot willen wij nog een enkel woord zeggen over de verhouding van het hierboven besproken besluit en de voorschriften, die de Organisatie-Commissie voor het Bedrijfsleven met betrekking tot het bankwezen heeft vastgesteld. Daarvoor is te meer aanleiding, omdat over de betekenis van de organisatie van het bedrijfsleven door de Commissie-Woltersom bij velen een minder juist inzicht bestaat. In verschillende publicaties over dit onderwerp wordt het voorgesteld, alsof organisatie van het bedrijfsleven hetzelfde zou zijn als ordening; meer in het bijzonder wordt gesuggereerd, dat de ordening der maatschappelijke krachten van nu af aan (uitsluitend) geschiedt door de Organisatie-Commissie of door haar aangewezen instanties. Deze opvatting is onjuist. Het in dit artikel besproken besluit betreffende het bank- en credietwezen stelt zulks duidelijk in het licht. Dit besluit geeft aan den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken zeer verstrekkende bevoegdheden op het gebied der ordening van het bankwezen, ondanks het feit, dat de Organisatie-Commissie ook met betrekking tot het bankwezen de noodig geachte voorschriften kan uitvaardigen of door lagere instanties (de hoofdgroep *Bankwezen* of de daaronder ressorteerende vijf bedrijfsgroepen: *Handelsbanken*, *Spaarbanken*, *Hypotheekbanken*, *Landbouwcredietbanken* en *Effectenhandel*) kan doen uitvaardigen. De hier geschetste situatie is geenszins tot het bankwezen beperkt; het zou ons echter te ver voeren ook andere onderdelen van het bedrijfsleven in de beschouwing te betrekken.

Resumeerend kan dus worden gezegd, dat de ordening van het bankwezen — om tot dit onderdeel van het bedrijfsleven terug te keeren — in hoofdzaak rechtstreeks door de Overheid (in casu den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken) geschiedt, terwijl kwesties, die de uitoefening van een functie in het bankbedrijf raken (salarissen en andere personeelzaken, juiste beroepsopvatting, concurrentiemethoden, enz.) of die voorheen in de „vakvereniging“ plachten te worden geregeld, in de eerste plaats tot de taak der Organisatie-Commissie of de door haar ingestelde instanties behooren. De situatie in Duitschland kan hierbij als illustratie dienen. Het is intusschen ook zeer verklaarbaar, dat beslissingen van principiëelen aard direct in handen van de Overheid zijn gelegd en niet in die der lagere organisatie-commissies, aangezien hierbij het algemeen economisch beleid in het spel is. Vraagstukken als verhooging of verlaging der rente en het vaststellen van minimum-kaspercentages raken niet slechts de credietinstellingen, doch het geheele economisch leven en in het bijzonder de staatsfinanciën. Beslissingen met betrekking tot dergelijke problemen behooren derhalve te worden genomen door een instantie, die in staat is de verschillende belangen te coördineeren. Als een zoodanige instantie komt slechts de Regeering of een daarmede direct samenwerkend orgaan in aanmerking.

Dr. H. W. J. WIJNHOLDS.

⁶⁾ Zie hierover verder: „Wettelijke regeling van het particuliere bankbedrijf“ van schrijver dezes, Utrecht 1939.

HET KUNSTMATIG DROGEN VAN GRAS.

1. Inleiding.

Het kunstmatig gedroogd gras onderscheidt zich van het natuurlijk gedroogd gras — het hooi — door het geconcentreerde karakter en het aanzienlijk hoogere eiwit- en carotinegehalte.

Het gras, dat vóór het drogen ongeveer 70 tot 80 pCt. vocht bevat, heeft na het droogproces een vochtgehalte van omstreeks 10 pCt.; de waterverdamping is derhalve aanzienlijk.

Het ruw-eiwitgehalte van gedroogd gras heeft in 1941 gemiddeld circa 18 pCt. bedragen; het verteerbaar ruw-eiwitgehalte 13,5 pCt. Van grashooi van gemiddelde kwaliteit bedragen genoemde cijfers respectievelijk gemiddeld pl.m. 9,7 pCt. en 5,4 pCt. De zetmeelwaarde van gedroogd gras is pl.m. 52, van hooi van gemiddelde kwaliteit pl.m. 31.

Het gehalte aan carotine — de stof, die aan de boter de gele kleur verleent en omgezet wordt in vitamine A — is hoog; van hooi is het carotinegehalte aanmerkelijk lager.

Gezien deze gunstige eigenschappen zijn, voornamelijk op initiatief van dr. ir. H. J. Frankena, in 1938 met overheidssteun proeven genomen om na te gaan, in hoeverre het mogelijk zou zijn het gedroogd gras een plaats te geven naast, resp. ter vervanging te doen strekken van geïmporteerde veevoeders. Daartoe zijn eenige grasdrogerijen gesticht, teneinde de noodige ervaring te verkrijgen ten aanzien van het droogproces, de droogkosten en het voeden van het gedroogde gras.

Ook van particuliere zijde werd het nut van het kunstmatig drogen van gras ingezien, zoodat te zelder tijd enkele grasdrogerijen zonder Rijksbemoedigen verrézen.

Hoewel de resultaten van de proefnemingen tot tevredenheid stemden, lag het toch in het voornemen slechts zeer geleidelijk tot het stichten van nieuwe grasdrogerijen op te wekken, omdat de ervaring nog te beperkt was. De in 1939 uitgebroken oorlog en de daardoor ontstane vrees voor het gebrek aan invoer van geconcentreerd eiwitrijk voer waren aanleiding om in versneld tempo het oprichten van grasdrogerijen van overheidswege te stimuleren. Daartoe werden in 1940 van regeeringswege een 40-tal Hubert-Kaloroil-, een 2-tal Stork-Pehrson- en een 2-tal Werkspoordrogers besteld en op gemakkelijke betalingsvoorwaarden aan gegadigden ter beschikking gesteld; tevens werd aan hen in verschillende vormen hulp en voorlichting verleend bij de oprichting en exploitatie.

In 1941 werd de aanschaffing en stichting van grasdrogers — behoudens van hoogerhand gestelde voorwaarden — aan betrokkenen overgelaten, met dien verstande, dat naast hulp en voorlichting van Rijkswege een belangrijke subsidie, en desgewenscht crediet, werd verleend. Voor in 1942 te stichten drogerijen is eenzelfde systeem gevolgd.

2. Het type droger.

De tabel bovenaan blz. 223 geeft een overzicht van de verschillende typen, welke in 1941 in gebruik waren.

Met een 3-tal andere typen werden in 1941 nog proeven genomen. Het groote aantal Hubert-drogers is te verklaren uit de omstandigheid, dat de belangstelling voor het drogen van gras tot voor kort voornamelijk van de boeren-coöperaties — in het bijzonder in Friesland — uitging. In verband met de moeilijkheden, aan de grasvoorziening en den aanvoer verbonden — zie hieronder —, en voorts in verband met den wensch om ten aanzien van de grootte van het te investeren kapitaal de noodige voorzichtigheid te betrachten, werd nl. van die zijde de voorkeur gegeven aan een droger met een kleinere capaciteit en hieraan voldeed tot voor kort alleen de Hubert-Kaloroildroger.

	Aantal	Werkwijze		Gegarandeerde capaciteit in kg. droog p. uur bij een vochtgehalte v. h. natte gras van 72½ pCt.
		1e phase	2e phase	
Hubert-Kaloroil	87	cest	trommel	150
Stork-Pehrson	5	blaaspijp	trommel	650
Werkspoor	2	horren	—	600
Ensink	1	kl. blaaspijp	tunnel	150
Santo	1	schud-cest	trommel	200
v. d. Broek— Broere I	1	band	—	500
Idem II	1	blaaspijp	trommel	600
Büttner I	1	blaaspijp	blaaspijp	1000
Hessicator	2	trommel	—	300
Stork (klein type)	2	trommel	trommel	275
Bühler	1	trommel	trommel	350
Kloos-denBoer	1	band	—	150
Totaal	105			

In 1942 zullen, indien zich geen bijzondere tegenslagen voordoen, worden gesticht:

	Aantal	Werkwijze	Gegarandeerde capaciteit in kg. droog p. uur bij een vochtgehalte v. h. natte gras van 72½ pCt.
Hubert-Kaloroil	3	zie boven	150
Ensink	11	id.	150
Hessicator	2	id.	300
v. d. Broek-Broere II	5	id.	600
Santo	3	id.	200
Büttner I	1	id.	500
Büttner II	4	trommel	750
v. d. Broek-Broere III	1	trommel	300
Börgerling	5	band	150
Du Croo en Brauns	2	band	350
Totaal	34		

Hieruit blijkt, dat de tendens bestaat om, wat het type betreft, den cest-trommel-droger te verlaten en, wat de capaciteit aangaat, op drogers met min of meer belangrijk hogere productie over te gaan.

Beide strekkingen houden verband met het feit, dat deze drogers relatief lagere exploitatiekosten beloven, terwijl bovendien de banddrogers en sommige trommel-drogers waarschijnlijk ook beter geschikt zullen zijn voor het drogen van andere producten dan gras (bietenbladeren en ander ruwvoeder, aardappelen enz.).

3. Ondernemingsvorm en financiering.

Het grasdrogen geschiedt voor een aanzienlijk deel door voor dit doel speciaal opgerichte coöperaties, welke voornamelijk in loon drogen; voor het overige geschiedt de exploitatie onder zeer verschillende ondernemingsvormen. Zoo was in 1941 bovenvermeld aantal grasdrogers verdeeld over 79 bedrijven, geëxploiteerd door 30 coöperatieve grasdrogerijen, 17 andere coöperatieve verenigingen, 9 naamloze vennootschappen, 10 firma's en eenmanszaken en 5 andere ondernemingsvormen (vereniging, stichting en gemeenten).

Van de totale productie kwam in 1940 circa 70 pCt. en in 1941 circa 65 pCt. voor rekening van de coöperatieve grasdrogerijen en andere coöperaties; in 1942 zal dit percentage, globaal geschat, 33 bedragen.

De leden van de coöperatieve grasdrogerijen zijn beperkt aansprakelijk voor de naleving van de verplichtingen der coöperatie en wel in verhouding tot de hoeveelheid gras, welke zij gegarandeerd te zullen leveren.

De kapitaalbehoeften van de coöperatieve grasdrogerijen zijn in het algemeen beperkt tot de aanschaffingskosten van het terrein, gebouw, droogapparaat met toebehooren, en in een aantal gevallen van transportmateriaal.

De behoefte aan bedrijfskapitaal is zeer gering, in verband met de omstandigheid, dat de coöperaties overwegend in loon drogen.

De kapitaalbehoeften van de overige drogerijen zijn meestal grooter door de wijze van grasvoorziening (huren

van grasland, bemesten en maaien daarvan), den aankoop van transportmateriaal en de voorraadvorming van het gereed product.

De stichtingskosten zijn sterk afhankelijk van plaatselijke omstandigheden, bijv. de al dan niet aanwezigheid van een transformatorhuisje, de gesteldheid van den bodem in verband met de kosten van fundeering enz.

Voor een Hubert-Kaloroildroger met een capaciteit van 150 kg droog product per uur hebben zij bijv. in 1940 f 22.000,— tot f 28.000,— en in 1941 f 25.000,— tot f 35.000,— bedragen, waarbij valt op te merken, dat in 1941 de gebouwen van aanmerkelijk solider constructie en grooter dan in 1940 waren.

Voor drogers met een capaciteit van meer dan circa 500 kg droog product per uur liepen bedoelde kosten uiteen van f 75.000,— tot f 125.000,—.

Globaal kan men stellen, dat in ons land eind 1941, met inbegrip van ongeveer f 800.000,— aan Rijkssubsidies, 3½ miljoen gulden in grasdrogerijen was geïnvesteerd. Wanneer de stichting van drogerijen in 1942 doorgang vindt, zal dit bedrag aan het einde van dat jaar ongeveer 5 miljoen gulden belopen.

4. Grasvoorziening en vestigingsplaats.

De opbrengst van 1 ha. grasland, dat uitsluitend wordt gebruikt ten behoeve van het kunstmatig drogen van gras — dus waarop geen vee wordt geweid en waarvan geen hooi wordt verkregen — bedraagt, afhankelijk van de weersomstandigheden en de bewerking van den grond, 6 tot 10 ton droog product per seizoen. Aangezien de productie van bijv. een Hubert-droger per seizoen globaal 350 ton kan bedragen, dient de opbrengst van 35 à 60 ha. grasland verzekerd te zijn. Wanneer niet over de geheele opbrengst, maar slechts over eenige sneden beschikt kan worden, is het benodigd aantal ha. uiteraard aanmerkelijk grooter.

Aangezien uitgestrekte complexen grasland uitermate schaarsch zijn, moet de benodigde hoeveelheid gras van een groot aantal deelnemers worden verkregen. In 1940 bleek het gemiddeld aantal deelnemers bij de coöperatieve grasdrogerijen circa 40 te zijn.

Het groote aantal deelnemers brengt niet te onderschatten moeilijkheden bij den grasaanvoer met zich. De drogerij moet zonder onderbreking kunnen blijven doorwerken, zoodat het natte gras tijdig aanwezig dient te zijn. Voorraadvorming van nat gras is echter wegens het broeien uitgesloten. De aanvoeren van de verschillende leveranciers dienen elkaar dus precies in tijd op te volgen en dat gedaan te krijgen eischt van den bedrijfs-leider zeer veel overleg met betrokkenen.

In verband daarmee bestaat, althans bij de coöperatieve grasdrogerijen, de neiging om het aantal deelnemers, indien de beschikbare hoeveelheid gras zulks toelaat, zooveel mogelijk te beperken. Hoe minder deelnemers, des te minder heeft de leiding te maken met de vele individuele wenschen en belangen van de grasleveranciers.

De overige drogerijen krijgen hun gras veelal van groote complexen — gehuurde boerderijen, landgoederen e.d. — of van verschillende boeren op gelijke wijze als de coöperatieve grasdrogerijen.

De vestigingsplaats richt zich, ook bij de niet-coöperatieve drogerijen, die het gedroogde gras elders in het land afzetten, naar het natte product, hetgeen begrijpelijk is in verband met de hoge transportkosten van het natte gras in vergelijking met die van het gedroogde product.

In het algemeen wordt het gras verkregen uit den omtrek van de drogerij met een straal van circa 10 km.

Van de thans bestaande drogerijen zijn er 37 in zuiver weidegebied gevestigd en 42 in gebieden, welke deels als grasland, deels als bouwland in gebruik zijn. In de laatste streken kan de grasdroger na het eigenlijke grasdroogseizoen, dat normaliter van Mei tot October duurt, benut worden voor het drogen van andere groenvoeders e.d.

Voor deze combinatie valt dan ook een groeiende belangstelling waar te nemen; zooals reeds opgemerkt, komen verschillende nieuwe typen grasdrogers hieraan tegemoet.

5. Droogkosten.

De droogkosten verschillen in verband met het bedrag van de stichtingskosten, het verbruik aan en den prijs van brandstoffen en electriciteit, het aantal benodigde arbeiders en de hoogte van het loon, terwijl tenslotte uiteraard van belang is, in hoeveel jaren men zich voorstelt het in gebouw en installatie geïnvesteerde kapitaal af te schrijven.

Indien het gras in gepersten toestand wordt afgeleverd, bedragen — bij een afschrijving in vijf jaar — de droogkosten globaal f 4.— à f 5.— per 100 kg droog product, exclusief de kosten van vervoer.

Wordt het gedroogde gras tot grasmael gemalen, dan bedragen deze kosten, tengevolge van hoogere emballagekosten (zakkenverbruik), circa f 0.20 meer.

Bij de genoemde prijzen is de door het Rijk verleende financiële steun bij de oprichting van de grasdrogerijen buiten beschouwing gelaten.

De kosten van vervoer van het natte gras naar de drogerij variëren, behoudens eenige uitzonderingen, van f 0.50 tot f 1.25 per 100 kg droog product.

Het tarief voor het loondrogen heeft op grond van deze cijfers in 1941 dan ook in het algemeen f 5.— à f 6.50 per 100 kg droog product bedragen, in welken prijs in verschillende gevallen tevens het vervoer van het gedroogde gras van drogerij naar boerderij was begrepen.

6. De huidige rentabiliteit.

De ervaring in het afgelopen jaar heeft geleerd, dat tegen de evengoemde droogtarieven in tal van streken van ons land meer vraag dan aanbod om te drogen bestaat. Dit is begrijpelijk, indien men de kosten van het versche gras op f 4.50 per 100 kg droog product stelt. Bij een droogprijs van f 5.— à f 6.50 komt dus de prijs van het gedroogde gras „op boerderij” op f 9.50 à f 11.— per 100 kg uit, welke prijs onder de huidige omstandigheden stellig niet te hoog is te noemen.

De van overheidswege vastgestelde prijs voor grasmael heeft voor 1941 bij een eiwitgehalte van 16 tot 18 pCt. f 11.25, bij een eiwitgehalte van 18 tot 20 pCt. f 12.— per 100 kg droog bedragen.

Het afgelopen jaar was voor de grasdrogerijen een ongunstig jaar, in verband met het koude voorjaar en de groote droogte in den zomer, waardoor de productie aanmerkelijk beneden de normale bleef; de meeste drogerijen konden bij bovengenoemde droogprijzen dan ook in het algemeen slechts haar kosten dekken.

In meer normale jaren, wat de weersomstandigheid betreft, laten de huidige prijzen en tarieven voor het gemiddelde goed geleide bedrijf van eenigen omvang, behalve kapitaalrente en een behoorlijk ondernemersloon, een afschrijving van het in gebouwen en machines geïnvesteerde kapitaal toe in ongeveer 5 jaar, hetgeen in verband met de bijzondere tijden en het aan de markt komen van nieuwe, goedkoper werkende typen ook wel zeer gewenscht is te achten.

7. De toekomst.

Aangenomen, dat het gedroogde gras om andere dan kostenoverwegingen zijn plaats onder de veevoerders kan blijven behouden en het huidige algemeene prijspeil geen belangrijke wijzigingen ondergaat, zij het volgende opgemerkt.

Van groot belang voor de toekomst van het kunstmatig drogen van gras zijn:

- 1e. de prijs, welke door de hoeren in de toekomst voor geïmporteerd veevoeder zal moeten worden betaald;
- 2e. de hoogte van de droogkosten en
- 3e. de prijs van het versche gras.

Omtrent het eerste punt kan thans uiteraard weinig worden gezegd, hoewel het aannemelijk is, dat de betreffende prijs geruimen tijd na den vrede boven het vooroorlogische niveau zal liggen.

Wat de droogkosten betreft, deze bewegen zich — behoudens verhooging van brandstoffenprijzen, loonen en sociale lasten — thans in dalende lijn.

Voor een van de nieuwe typen hebben bij een proefperiode, welke nog geen vol seizoen heeft geduurd, de droogkosten, exclusief vervoerkosten, en bij afschrijving van het in gebouw en droogapparaat geïnvesteerde kapitaal in vijf jaren circa f 3.25 per 100 kg droog product bedragen.

De droogprijs voor eenige andere nieuwe typen zal, indien de door de fabrikanten gegarandeerde verbruikscijfers met de werkelijke blijken overeen te stemmen, eveneens op dit niveau liggen.

Door de van de zijde van het Departement van Landbouw en Visscherij ingestelde Commissie voor het kunstmatig drogen van gras wordt in samenwerking met belanghebbenden krachtig gestreefd naar kostprijsverlaging door het in uitgebreide mate verstrekken van hulp en voorlichting — zoowel van technischen als financieelen aard — bij de stichting en exploitatie van grasdrogerijen.

In verschillende gevallen heeft dit reeds tot gunstige resultaten geleid.

Het lijkt op grond van deze ontwikkeling niet uitgesloten, dat in meer normale tijden bij de goedgeleide en gunstig gelegen drogerijen de droogkosten, exclusief vervoerkosten, ongeveer f 2.50 per 100 kg. zullen belopen; indien dan de vervoerkosten f 0.50 per 100 kg bedragen — zooals het geval was in 1939 en 1940 — komt de droogprijs, inclusief de kosten van vervoer, op f 3.— per 100 kg droog product.

Ten aanzien van den toekomstigen prijs van het versche gras is het moeilijk een juist oordeel te vormen. In het verslag van de Vereeniging voor Coöperatieve Grasdrogerijen in Friesland wordt de kostprijs van het versche gras voor 1940 op f 3.— aangenomen, omgerekend per 100 kg droog product. Momenteel moet deze prijs zeker hooger worden gesteld.

Voor een wat meer verwijderde toekomst zou rekening gehouden kunnen worden met een prijs van het versche gras, varieerende van f 3.— tot f 4.— per 100 kg, waarbij dan de mogelijkheid om door een meer moderne weidecultuur tot kostprijsverlaging van het versche gras te komen buiten beschouwing is gelaten. Op basis van bovenstaande cijfers zou de prijs van het gedroogde gras zich om een bedrag van f 6.— à f 7.— per 100 kg bewegen, hetgeen in verhouding niet ongunstig afsteekt bij de prijzen, die voor den oorlog voor verschillende veevoerders golden.

Uit een en ander moege blijken, dat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat het kunstmatig drogen van gras ook na den oorlog toekomst heeft.

H. REINOUD.

DIFFERENTIATIE VAN WONINGTYPEN.

De uitwerking van het bouwprogramma.

In enkele voorafgaande artikelen is reeds de aandacht gevraagd voor het op te stellen bouwprogramma voor de jaren na den oorlog, een programma, dat moet zijn gebaseerd op de behoefte aan woningen in de onderscheidene deelen des lands. Nog geen aandacht werd echter geschonken aan de behoefte aan woningen van de onderscheidene soorten en grootten.

Bij de bestudeering van dit laatste punt moet worden uitgegaan van de grootte der gezinnen, voor welke de woningen zijn bestemd. Het gezin is de oerel van onze samenleving, waarin de opgroeiende mensch wordt voorbereid voor zijn taak in de maatschappij. Het is dus van

het grootste belang, dat voor ieder gezin een woning beschikbaar is, welke ruimte biedt voor de ontplooiing van het gezinsleven. Dit houdt in, dat de woningen moeten beschikken over een woonvertrek van voldoende grootte en over een zoodanig aantal slaapvertrekken, dat de verdeling van de gezinsleden over deze vertrekken aan hygiënische en moreele eischen voldoet, terwijl zoo mogelijk nog eenige extra-ruimte voor bijzondere behoeften aanwezig moet zijn.

Daarnaast moet echter in aanmerking worden genomen, dat de groote verliezen, die ons volk in den oorlog heeft geleden, het meer dan ooit noodzakelijk maken, dat bij de woningvoorziening rekening wordt gehouden met het economisch mogelijke.

Wanneer in de jaren na het beëindigen van den oorlog bepaalde hoeveelheden productiemiddelen beschikbaar zijn, waarbij in aanmerking moet worden genomen, dat zowel aan bouwmaterialen van buitenlandschen oorsprong, die slechts door goederenruil kunnen worden verkregen, als aan geschoolde arbeidskrachten en kapitaal een tekort kan bestaan, dan zal de Overheid zoodanige leiding moeten geven, dat met de beschikbare middelen het grootste nuttig effect wordt bereikt. Voor bepaalde bevolkingsgroepen zal de woningvoorziening niet zonder hulp van de Overheid kunnen geschieden. De groote massa echter zal zichzelf moeten helpen; dit zal gemakkelijker gaan, wanneer tegen een oneconomisch gebruik der beschikbare productiefactoren wordt gewaakt.

Dit kan geschieden door den aanbouw zooveel mogelijk te doen aansluiten bij de behoefte, d.w.z. door zoodanige woningtypen te doen bouwen, dat deze passen bij de verschillende gezinsgrootten, waarvoor moet worden gebouwd. Op deze wijze wordt van de beschikbare productiefactoren het meest economisch gebruik gemaakt.

In bepaalde gevallen zal dit tot beperking van de grootte der te bouwen woningen moeten leiden. Dit kan echter tengevolgè hebben, dat een grooter aantal woningen kan worden gebouwd.

Regeling van het woningtype.

Het eerste middel, waarvan de gemeente gebruik kan maken om dit doel te bereiken, is het uitbreidingsplan met de bijbehorende bebouwingsvoorschriften. Door middel hiervan kan worden gezorgd, dat woningen van bepaalde typen worden gebouwd, met name, dat geen woningen worden gebouwd, die een grooter rendement beloven dan andere, doch niet aansluiten bij de behoefte der bevolking. De praktijk van de laatste jaren heeft aangetoond, dat dit noodzakelijk is. Ondanks het feit, dat de behoefte aan eenvoudige arbeiderswoningen verreweg het grootst is, placht de particuliere bouw in hoofdzaak woningen van een iets grooter soort te bouwen, omdat deze door de grootere draagkracht der gegadigden meer winst beloven.

Bij de bestaande bebouwingsvoorschriften wordt intuschen in den regel nog niet voldoende rekening gehouden met de behoefte aan verschillende soorten woningen. De bevoegdheid om doeltreffende voorschriften met een behoorlijke differentiatie te maken is echter aanwezig, zoodat de betrokken instanties hieraan in de naaste toekomst zonder twijfel aandacht zullen wijden.

Het bestemmen van de gronden in een uitbreidingsplan voor grootere en kleinere arbeiderswoningen en middenstandswoningen is echter niet voldoende. Er moet ook differentiatie plaats hebben naar het aantal vertrekken, omdat niet alle woningen voor een bepaalde bevolkingsklasse eenzelfde aantal vertrekken behoeven te bevatten. Bij het opmaken van een programma voor de toekomstige woningvoorziening moet daarom zeker ook de vraag worden gesteld, hoe de grootte en de indeeling der te bouwen woningen moeten zijn. Dit is van bijzonder belang voor de steden, meer dan voor het platteland.

In de kleinere gemeenten wordt dikwerf gebouwd voor bepaalde gezinnen; het aantal eigen woningen is daar

overheerschend. Dit heeft tot gevolg, dat iedere woning geschikt moet zijn voor wisselende gezinsgrootten, aangezien een gezin gewoonlijk vele jaren in dezelfde woning blijft. Bovendien maakt in een ééngesinshuis met een verdieping met beschoten kap het aanbrengen van één kamertje meer of minder slechts weinig verschil in de bouwkosten. Op het platteland zal men dus goed doen, iedere te bouwen woning groot genoeg te maken voor een gezin met kinderen.

Bij de stedelijke étagewoningen echter ligt het geval anders. Daar is iedere m² te bebouwen oppervlak van belang, omdat deze de stichtingskosten met een aanmerkelijk bedrag doet stijgen. Het is dus zaak, de woningen daar niet grooter van oppervlak te maken dan werkelijk noodig is.

De eisch van een economisch gebruik der beschikbare productiemiddelen maakt het noodzakelijk, dat men zich rekenschap geeft van het aantal vertrekken, dat voor de verschillende gezinsgrootten noodig moet worden geacht en dat de aanbouw van woningen daarnaar wordt ingericht.

De noodige woninggrootte.

In het verleden heeft men de stedelijke étagewoningen veel te veel naar één type en naar één model gemaakt. Het algemeen gangbare type bevat een suite, een keuken en twee slaapkamers. Dit geldt zowel voor de middenstands- als voor de arbeiderswoningen. Bij de eerste zijn alleen de afmetingen wat grooter.

Een dergelijke woning is geschikt voor een gemiddeld gezin en daarom beschouwt de bouwondernemer dit type als het meest gangbare. Een feit is echter, dat deze woningen slechts ruimte bieden voor een gezinstype, dat maar een klein deel van het geheele aantal uitmaakt. De meeste gezinnen zijn kleiner of grooter, zoodat de woning in de meeste gevallen te groot of te klein is en de meeste gezinnen of ruimte overhouden of zich moeten behelpen. Hier had zonder kosten een meer bevredigende oplossing kunnen worden verkregen, door een deel der woningen kleiner te maken dan het gemiddelde en een deel grooter.

De in den aanhef gestelde eisch, dat voor ieder gezin een woning beschikbaar behoort te zijn, die ruimte biedt voor de ontplooiing van het gezinsleven, houdt in, dat voor een normaal gezin met kinderen de eisch moet worden gesteld, dat voor de ouders en de kinderen van verschillend geslacht boven ongeveer 10 jaar gescheiden slaapgelegenheden aanwezig zal zijn, d.w.z. dat een dergelijke woning drie slaapkamers moet bevatten.

Een groot deel der aanwezige gezinnen heeft echter geen kinderen van verschillend geslacht boven 10 jaar, zoodat deze in den regel aan een woning van die grootte geen behoefte hebben.

Beschikbare gegevens.

Blijkens tabel I had bij de Volkstelling van 1930 bijna de helft van alle gezinnen geen of slechts één kind.

TABEL I.

	Aantal gezinnen met:	Percentage
0 kinderen	399.788	23.25
1 kind	390.283	22.8
2 kinderen	338.882	19.7
3 "	220.846	12.8
4 "	141.811	8.2
5 "	90.274	5.25
6 "	57.573	3.35
7 "	36.188	2.1
8 "	21.623	1.26
9 "	12.060	0.7
10 "	6.298	0.35
11 "	3.044	0.15
12 "	2.074	0.1
Totaal	1.720.744	100

Sedert 1930 is de gezinsverdunding zonder twijfel nog verder voortgeschreden. Hieruit volgt wel, dat op het oogenblik een aanmerkelijk deel der woningvragende gezinnen aan een woning met drie slaapkamers geen behoefte

TABEL II.

Gemeenten	Woningen met één slaapruijnte				Woningen met twee slaapruijnten				Woningen met meer dan twee slaapruijnten					
	Voldoende		Onvoldoende		Voldoende		Onvoldoende		drie		vier		meer dan vier	
	Aantal	pCt.	Aantal	pCt.	Aantal	pCt.	Aantal	pCt.	Aantal	pCt.	Aantal	pCt.	Aantal	pCt.
Amsterdam	78.081	36,2	9.883	4,6	74.180	34,5	6.950	3,2	35.581	16,6	7.785	3,6	2.919	1,3
Rotterdam	40.910	27,8	8.274	5,6	55.057	37,5	6.637	4,5	27.465	18,6	6.580	4,4	2.364	1,6
's-Gravenhage	42.700	32,9	2.275	1,8	42.457	32,7	2.109	1,6	27.109	20,9	8.498	6,5	4.649	3,6
Utrecht	10.524	26,5	1.645	4,1	12.601	31,7	1.282	3,2	9.175	23,1	3.003	7,6	1.511	3,8
Haarlem	7.878	24,8	1.071	3,4	10.457	32,9	748	2,4	7.896	24,8	2.552	8,1	1.155	3,6
Groningen	7.352	27,7	1.225	4,6	8.702	32,8	881	3,3	5.709	21,5	1.868	7,0	817	3,1
Van 50.000—100.000 inw.	41.924	22,5	6.339	3,4	55.909	30,0	5.298	2,8	51.039	27,4	16.543	8,9	9.277	5,0
„ 20.000—50.000 „	46.473	21,9	9.609	4,5	66.077	31,2	6.970	3,3	57.524	27,2	17.185	8,1	7.948	3,8
„ 10.000—20.000 „	63.432	23,9	19.969	7,5	79.383	29,9	12.254	4,6	59.852	22,6	20.528	7,7	9.834	3,7
„ 5.000—10.000 „	65.140	24,9	23.817	9,1	79.521	30,3	15.500	5,9	53.451	20,4	17.275	6,6	8.412	2,8
„ 2.000—5.000 „	68.751	25,9	27.119	10,2	80.082	30,2	16.993	6,4	49.747	18,7	16.111	6,1	6.433	2,4
„ 1.000—2.000 „	20.530	26,6	8.503	11,1	22.982	29,8	4.945	6,4	13.733	17,8	4.590	5,9	1.821	2,4
„ 500—1.000 „	6.856	27,7	2.733	11,1	7.447	30,2	1.570	6,4	4.119	16,9	1.400	6,1	617	2,5
Beneden 500 inwoners	700	26,1	239	8,9	833	31,1	157	5,9	497	18,6	187	7,0	66	2,4
Het Rijk	501.251	26,6	122.701	6,5	595.688	31,6	82.294	4,4	402.897	21,3	124.105	6,6	57.823	3,0

heeft. De hiermede te winnen ruimte kan dienen om aan het deel der gezinnen, dat daaraan behoefte heeft, een woning met meer dan drie slaapkamers te verschaffen.

Dit geldt voor den stand van het oogenblik met een dalend geboortecijfer en een nog voortgaande gezinsverdujning. Er is natuurlijk niets van te zeggen, of dit ook in de toekomst nog zal voortgaan.

Mocht een dergelijk verschijnsel zich blijven voordoen of mocht, hetgeen denkbaar is, de tendens een omkeering vertoonen, dan zal daarmede bij het bepalen van het te volgen woningbeleid rekening moeten worden gehouden. Dit wil zeggen, dat de woningvoorziening bij voortduring moet zijn gebaseerd op demografisch onderzoek.

Op het oogenblik moet intusschen worden uitgegaan van de gegevens, waarover wij thans beschikken en die grotendeels van 1930 dateeren.

Uitkomsten van de Volkstelling 1930.

Bij de in dat jaar gehouden Woning- en gezinstelling is ten aanzien van de woningen met één of met twee slaapruijnten nagegaan, of deze voldoende ruimte bieden voor het daarin gevestigde gezin om aan de kinderen boven 14 jaar van verschillend geslacht gescheiden slaapgelegenheid te verschaffen.

Hierbij moet worden opgemerkt, dat de grens van 14 jaar naar de huidige opvatting veel te hoog is. Zou men de grens op 12 jaar hebben gesteld, dan zou daarover te praten zijn. Indien mogelijk moet echter 10 jaar worden aangehouden. De werkelijkheid is dus ongunstiger dan uit de uitkomsten van de telling valt af te leiden.

Voorts is ten aanzien van de woningen met drie of meer slaapruijnten aangenomen, ongeacht de grootte van het daarin gevestigde gezin, dat de beschikbare slaapgelegenheid voldoende is, terwijl voor de woningen met één en twee slaapruijnten, waarin de toestand onvoldoende is, aangenomen werd, dat met één kamer meer de toestand voldoende zou zijn. Ook dit is zeker niet altijd het geval, zoodat ook hier de gegeven indruk te gunstig is.

Als onvoldoende zijn aangemerkt:

a. woningen met één slaapruijnte, bewoond door 2 personen van verschillend geslacht boven 14 jaar, geen echtpaar vormend;

b. woningen met één slaapruijnte, bewoond door een echtpaar en één of meer personen boven 14 jaar;

c. woningen met twee slaapruijnten, bewoond door een echtpaar en personen boven 14 jaar van verschillend geslacht.

Uit de cijfers van tabel II blijkt, dat in het geheele land 204.723 woningen of 10,9 pCt. van den totalen woningvoorraad onvoldoende slaapruijnte bieden voor het daarin gevestigde gezin (deze cijfers zijn verkregen door de twee kolommen „onvoldoende” op te tellen).

In tabel III zijn de percentages „onvoldoende” voor de verschillende groepen van gemeenten vermeld.

TABEL III.

Percentage woningen, dat onvoldoende ruimte biedt voor het daarin gevestigde gezin.

Amsterdam	7,8
Rotterdam	10,1
's-Gravenhage	3,4
Utrecht	7,3
Haarlem	5,8
Groningen	7,9
Van 50.000—100.000 inw.	6,2
„ 20.000—50.000 „	7,8
„ 10.000—20.000 „	12,1
„ 5.000—10.000 „	15,0
„ 2.000—5.000 „	16,6
„ 1.000—2.000 „	17,5
„ 500—1.000 „	17,5
Beneden 500 inwoners	14,8

In deze cijfers trekken vooral die voor de kleinere gemeenten de aandacht. Daar is de wijze van huisvesting blijkbaar aanmerkelijk slechter dan in de steden. Dit moet voornamelijk worden toegeschreven aan het feit, dat in de groote steden de gezinnen kleiner zijn. In deze cijfers ligt echter wel een aansporing om bij de toekomstige woningvoorziening meer dan in het verleden bijzonder te letten op de toestanden ten plattelande.

De woningbehoefte.

De gegevens van tabel II geven voorts een aanwijzing van de behoefte aan de verschillende soorten woningen. Blijkbaar heeft de bevolking, afgezien van de bovengenoemde onjuistheden in de veronderstelling, gemiddeld noodig: 26,6 pCt. woningen met één slaapruijnte; 38,1 pCt. woningen met twee slaapruijnten; 25,7 pCt. woningen met drie slaapruijnten; 9,6 pCt. woningen met meer dan drie slaapruijnten.

Laatstgenoemde cijfers kunnen intusschen niet dienen als basis voor een bouwprogramma, omdat de beschikbare woningvoorraad nog niet aan deze normen voldoet. Hoewel het percentage kleine woningen sedert het begin dezer eeuw aanmerkelijk is gedaald (zie tabel IV), omvat de aanwezige woningvoorraad nog steeds een groot aantal kleine woningen, welke op den duur door grootere moeten worden vervangen.

Uit de cijfers blijkt echter afdoende, dat, terwijl als norm

TABEL IV.

	Percentage van het aantal woningen met:								
	één of meer bewoonde vertrekken			drie of meer bewoonde vertrekken			vier of meer bewoonde vertrekken		
	1899	1909	1930	1899	1909	1930	1899	1909	1930
Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht	48,5	35,5	18,5	51,5	64,5	81,5	31,7	42,8	66,8
Overige gemeenten boven 20.000 inwoners	52,5	40,0	14,0	47,5	60,0	86,0	27,2	37,6	72,5
Gemeenten v. 10.000 tot 20.000 inwoners	67,0	58,0	25,0	33,0	42,0	75,0	18,9	25,0	50,5
Gemeenten beneden 10.000 inwoners	64,0	55,0	29,0	36,0	45,0	71,0	19,6	26,0	51,0
Het geheele Rijk	59,0	48,0	22,0	41,0	52,0	78,0	23,4	32,1	62,0

voor een gezin met kinderen van verschillend geslacht, die gescheiden slaapgelegenheden behoeven, werd gesteld een woning met drie slaapvertrekken, bijna tweederde deel van het aantal gezinnen blijkt met minder te kunnen volstaan, terwijl slechts ongeveer 10 pCt. van de gezinnen een grooter aantal slaapvertrekken nodig heeft.

Deze gegevens moeten den grondslag vormen voor de toekomstige woningvoorziening.

Dr. Ir. H. G. VAN BEUSEKOM.

OVERHEIDSMATREGÉLEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Arbeidszaken. Voorzover een loopende collectieve arbeidsovereenkomst loonen, salarissen en andere arbeidsvoorwaarden regelt en een der partijen, welke de overeenkomst heeft aangegaan, ophoudt te bestaan, wordt deze overeenkomst aangemerkt als vallende onder de algemene regelingen betreffende de totstandkoming van regelingen inzake loonen, salarissen en andere arbeidsvoorwaarden.

Het verplicht verrichten van diensten door bewoners van het bezette Nederlandsche gebied, kan, behalve door de gewestelijke arbeidsbeurzen, thans ook door een door den Rijkscommissaris gemachtigde instantie worden opgelegd.

Decreet van den Rijkscommissaris inzake oprichting van het Nederlandsche Arbeidsfront (E. V. 8/5/42, pag. 593; V. B. Nos. 11 en 12).

Buitenlandsche handel. Regeling van het handelsverkeer met Finland gedurende 1942, waarbij voor met name genoemde producten invoercontingenten zijn gesteld.

Voor de onder de Aardappelmeel- en Zuivelcentrale vallende monopolieproducten zal bij uitvoer wegens administratiekosten een heffing ten bedrage van 1 pCt. van de factuurwaarde verschuldigd zijn. (E. V. 8/5/42, pag. 596; Stct. No. 83).

Handel. Nadere regeling inzake den handel in hout. Instelling van een zgn. **tuinbouwhemming** voor kleinhandelaren in groenten en fruit, die rechtstreeks ter veiling koopen. (E. V. 8/5/42, pag. 593; Stct. Nos. 83 en 86).

Organisatie bedrijfsleven. Instelling van de vakgroepen „Groothandel in Vlas” en „Groothandel in Wol”. (E. V. 1/5/42, pag. 565; Stct. Nos. 79 en 81).

Prijsregelingen. Nadere prijsvoorschriften inzake verhooging van pensioenprijzen, alsmede afkondigingen van de calculatiebeschikkingen kunstzijde- en celvezelartikelen. (E. V. 1/5/42, pag. 558, Stct. Nos. 78 en 81).

Rantsoenering. Rantsoeneringsmaatregelen inzake suikerwerkartikelen e.d., en afleveringsverbod voor serviesgoed i.v.m. de a.s. rantsoenering. (E. V. 1/5/42, pag. 559/60; Stct. Nos. 79 en 80).

Regeling inzake de distributie van serviezen. (E. V. 8/5/42, pag. 59).

IJzer. Nadere berichten inzake de distributieregeling voor bruikbaar ijzer. (E. V. 8/5/42, pag. 600).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Chichorei- en witlofwortelen. Regeling van den aankoop van chichorei- en witlofwortelen, door de Akkerbouw- of Meelcentrale. (E. V. 1/5/42, pag. 563; Stct. No. 78).

Kaas. Nadere regeling van de kaasproductie door boeren. (E. V. 1/5/42, pag. 567).

Pootaardappelen. Nadere regeling inzake het koopen, afleveren en vervoeren van pootaardappelen. (E. V. 8/5/42, pag. 597; Stct. No. 83).

Stroovlas. Regeling van den handel in stroovlas. (E. V. 1/5/42, pag. 562; Stct. No. 77).

Vee. Vervoerverbod voor herkauwende dieren en varkens naar en uit bepaalde gebieden. Regeling inzake

de levering van varkens op mestcontracten. (E. V. 8/5/42, pag. 596/97; Stct. No. 82).

Voedselvoorziening. Instelling van een commissie van advies, te benoemen door den boerenleider, bij iederen provinciaal voedselcommissaris en plaatselijken bureauhouder. (E. V. 1/5/42, pag. 558; Stct. No. 80).

Volkstuinen. Afkondiging van voorschriften voor houders van volkstuinen. (E. V. 1/5/42, pag. 562; Stct. No. 70).

Zuivel. Nadere regeling van de zuivelwinning en den zuivelhandel bij de „Zuivelverordening 1942”. (E. V. 1/5/42, pag. 563; Voedselvoorzieningsblad No. 4).

GEILD-, CREDIT- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Belastingen. Afkondiging van het besluit op de **Vermogensbelasting 1942**, waarbij het zuivere bedrijfsvermogen bij het begin van het kalenderjaar aan een heffing wordt onderworpen.

Besluit inzake heffing van zgn. **Ondernemingsbelasting** als directe belasting ten behoeve van de gemeenten, berekend naar bedrijfsopbrengst en naar het bedrijfskapitaal.

Instelling van een **Vennootschapsbelasting**, waarbij het over een jaar berekende belastbare bedrag voorwerp van belasting is. (E. V. 8/5/42, pag. 593/94; V. B. No. 12).

Liquidatie Naamlooze Vennootschappen. Nadere bepalingen inzake het verschuldigd zijn van loonbelasting en vereveningsheffing bij toepassing van het Liquidatiebesluit 1941. (E. V. 1/5/42, pag. 557).

Omzetbelasting. Resolutie inzake heffing der omzetbelasting bij oplevering van een werk in onroerenden staat. (E. V. 24/4/42, pag. 524).

Spaar- en betaalzegelkasbedrijven. Nadere regeling van de uitoefening van het zgn. spaar- en betaalzegelkasbedrijf. (E. V. 24/4/42, pag. 524; Stct. No. 74).

MAANDCIJFERS.

GECOMBINEERDE MAANDSTAAT VAN DE VIER NEDERLANDSCHE GROOTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSCHE BEDRIJF DER NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.

(In miljoenen guldens)	Nederl. Banken		Nederl. Banken en Ned. Handel-Mij.	
	31 Mrt. 1942	30 April 1942	31 Mrt. 1942	30 April 1942
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldteeningen	35	48	44	54
Ned. schatkistpapier	907	888	1066	1049
	942	936	1110	1103
Ander overheidspapier	18	16	19	16
Wissels	2	2	6	6
Bankiers in binnen- en buitenland	70	71	93	95
Prolong. en voorsch. op effecten	42	41	55	54
	132	130	173	171
Debiteuren	144	146	184	187
Effecten en syndicaten	22	21	28	29
Deelnemingen (incl. voorschotten)	11	11	23	23
	177	178	235	239
Gebouwen	14	14	18	18
Diverse reken. (incl. overl. posten)	—	1	—	1
Belegde bestemmingsreserven	2	2	2	2
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	1280	1274	1551	1547
Passiva:				
Crediteuren	910	899	1099	1089
Wissels	—	—	—	—
Deposito's op termijn	81	90	106	114
Kassiers en genom. daggeldteeningen	7	1	7	1
Diverse rekeningen	25	27	31	35
Bestemmingsreserven	2	2	2	2
Effecten leendepôt	13	13	13	13
	1038	1032	1258	1254
Aandeelenkapitaal	170	170	210	210
Reserve	72	72	83	83
	1280	1274	1551	1547

STATISTIEKEN.

ZILVERPRIJS.			GOUDPRIJS.		
	Londen ¹⁾	N. York ²⁾		A'dam ³⁾	Londen ⁴⁾
13 Mei 1942.	—	—	13 Mei 1942.	2125	168/—
14 " 1942.	—	—	14 " 1942.	2125	168/—
15 " 1942.	—	—	15 " 1942.	2125	168/—
16 " 1942.	—	—	16 " 1942.	2125	168/—
17 " 1942.	—	—	17 " 1942.	2125	168/—
18 " 1942.	—	—	18 " 1942.	2125	168/—
19 " 1941.	—	34 3/4	19 " 1941.	2090	168/—
23 Aug. 1939.	18 1/16	37 3/4	23 Aug. 1939.	2110	148/6 1/2

¹⁾ In pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$c. p. oz. fine. ³⁾ In gulden per kg 1000/1000. ⁴⁾ In sh. p. oz. fine.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCH CLEARINGINSTITUUT.

(met data van vaststelling)			
Belga's	30.14 7 Aug. '40	Lowa (Bulgarije)	2.30 25 Nov. '40
Zw. Francs	43.56 11 Oct. '40	Pengoe (Hongarije)	36.52 20 Dec. '40
Fr. Francs	3.77 6 Mrt. '41	(oude schuld)	36.52 20 Dec. '40
Lires	9.91 3 Juli '41	Pengoe	45.89 20 Dec. '40
Deensche Kr.	39.34 2 Febr. '42	(nwe. schuld)	45.89 20 Dec. '40
Nöorsche Kr.	42.82 21 Dec. '40	Zloty (Polen)	35.00 28 Jan. '41
Zweedsche Kr.	44.85 13 Aug. '40	(oude schuld)	37.68 11 Febr. '41
Finsche Mark	3.82 2 Juli '41	(nwe. schuld)	1.28 24 April '41
Dinar (Joego-Slavië)	3.43 16 Aug. '40	Lei	6.48 10 Juni '39
Dinar (nwe. schuld)	3.77 1 Juli '41	Slow. Kr.	1.26 8 Oct. '41
Turksche	1.45 29 Dec. '39	Drachmen (Griekenland)	3.77 29 Oct. '41
Ponden	—	Kuna	—

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK. Valuta's (schriftelijk en t.t.)

	N.-York	Brussel	Zürich	Stockh.	Helsinki
14 Mei 1942	—	30.14	43.67	44.85 1/2	—
15 " 1942	—	30.14	43.67	44.85 1/2	—
16 " 1942	—	30.14	43.67	44.85 1/2	—
17 " 1942	—	30.14	43.67	44.85 1/2	—
18 " 1942	—	30.14	43.67	44.85 1/2	—
19 " 1942	—	30.14	43.67	44.85 1/2	—
Laagste d.w.	—	30.11	43.63	44.81	—
Hoogste d.w.	—	30.17	43.71	44.90	—
Muntpariteit	1.469	24.906	48.003	66.671	6.266

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	30 April 1942	7 Mei 1942
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandse Bank	f —	f —
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	640.278,33	41.955,99
Voorschotten op ultimo Maart aan de gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de op die belastingen en op de vermogensbelasting	18.964.746,26	18.964.746,26
Voorschotten aan Ned.-Indië	200.120.614,69	204.069.049,19
Idem voor Suriname	7.750.865,66	7.750.865,66
Idem aan Curaçao	360.283,23	360.283,23
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	38.479.006,69	37.294.389,62
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	106.815.855,15	112.814.331,55
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen	47.774.185,81	50.697.522,57
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f 2.743.406,19	f 15.000.000,—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	1.574.960,07
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	110.106.000,—	110.106.000,—
Schatkistpromessen in omloop	2193.200.000,— ¹⁾	2239.300.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverhons in omloop	119.464.100,—	119.569.684,50
Schuld op ultimo Maart 1942 aan de gem. weg d. a. h. uit te keeren hoofds. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fonds. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds	1.507.559,51	2.738.395,49
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T.	263.531.724,11	271.746.805,67
Id. aan andere Staatsbedrijven	18.217.910,68	18.217.910,68
Id. aan div. instellingen	364.603.473,87	364.583.041,74

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks bij de Nederl. Bank geplaatst f 225.000.000.— ³⁾ Idem f 209.000.000.—

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 18 Mei 1942.

Activa.	
Binnel. Wissels, Promessen, enz.	f 195.000.000
Hilfbank	—
Bijbank	—
Agentsch.	4.300
Papier op het buitenland	f 991.214.876
Af: Verkocht maar voor de Bank nog niet afgevoerd	—
Beleningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	f 146.816.177
Op Effecten enz.	f 146.738.240 ¹⁾
Op Goederen en Ceelen	77.937
Voorschotten aan het Rijk	146.816.177 ¹⁾
Munt en muntmateriaal:	
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 950.877.999
Zilveren munt, enz.	8.329.078
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen	53.661.936
Gebouwen en meubelen der Bank	4.000.000
Diverse rekeningen	183.539.293
	f 2.545.367.704
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefondsen	5.368.354
Bijzondere reserves	16.583.835
Pensioenfondsen	11.739.703
Bankbiljetten in omloop	2.289.132.150
Bankassigatiën in omloop	32.418
Rek.-Courant f Van het Rijk	—
Van anderen	193.082.935
Diverse rekeningen	193.082.935
	9.428.309
	f 2.545.367.704
Beschikbaar dekkingssaldo	f 1.036.019.224
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is	2.590.048.060
Schalckpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht	195.000.000
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	55.341.825

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere openstb. schulden	Beschikk. dekkings-saldo	Dekking-perc.
18 Mei '42	950.878	2.289.132	193.115	1.036.019	39
11 " '42	950.875	2.287.274	174.704	1.014.988	39
4 " '42	950.880	2.297.427	167.198	982.477	39
6 Mei '40	1.160.282	1.158.613	255.183	607.042	83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schalckst-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
18 Mei '42	195.000	195.000	146.816	991.215	183.539
11 " '42	208.004	208.000	147.668	973.883	163.894
4 " '42	238.004	238.000	150.984	945.548	161.546
6 Mei '40	-9.853	—	217.726	750	120.648

DUITSCHER RIJKSBANK. (in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheine	Andere wissels, chèques en schalckst-papier	Beleeningen	
7 Mei 1942	76,8	272,7	21.556,0	16,6	
30 April 1942	77,1	277,0	21.528,8	19,4	
23 " 1942	77,3	359,0	20.858,1	17,0	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 Mei '42	17,4	1.447,1	19.935,6	2.690,3	384,6
30 April '42	17,5	1.728,6	20.047,2	2.701,1	417,0
23 " '42	40,1	875,8	18.914,4	2.469,4	359,1
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	394,2

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL. (in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskredit-kassen	Crediet a. h. particuliere bedrijfsleven	Crediet aan Staat en openbare lichamen	Overheids-fondsen	Circulatie	Postchèque-ambt	Rekening-Courant
7 Mei '42	38.451	763	21.436	1.596	54.030	3.900	3.567
30 Apr. '42	38.473	795	21.116	1.713	53.623	3.979	3.748
23 " '42	37.869	801	21.009	1.844	53.237	3.860	3.681
16 " '42	37.296	815	21.265	1.905	53.234	3.879	3.424
9 " '42	37.063	816	21.113	1.941	53.096	3.869	3.225
8 Mei '40	23.606	5.394	695	1.480	29.806	—	909

Verantwoordelijk voor den geheelen inhoud: Drs. M. F. J. Cool, Rotterdam; Uitgever tevens drucker: H. A. M. Roelants, Schiedam, K 2193.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op Economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1941 het Jaarregister 1941, laatste bladzijde.)

	Blz.		Blz.		Blz.
Aardappelen	33, 47	Machines	215	Uien	33
Aardolieproducten	102	Meel en -producten	101, 195	Varkens	59, 227
Accijns	33, 185, 195	Melk en -producten	33, 205	Vee	67, 165, 185, 195, 205, 227
Alval	165	Merkengeld	113	Veeproducten	113
Arbeidszaken	113, 189, 215, 227	Metalen	47, 58, 75, 155, 184, 195, 227	Vernooch	47, 102
Bank- en creditwezen	33, 195	Middenstand	195, 215	Vernootschapsbelasting	227
Bankwet 1937	195	Motorbrandstof	58, 165, 215	Verf en -grondstoffen	102, 165
Bedrijfsvorm	59	Nationale Plan	101	Vermogensbelasting	227
Bedrijfsorganisatie Vee en Vleesch	59	Nederlandsche Coöperatieve Raad	194	Vervoerswezen	59, 102, 165
Belastingen	33, 59, 227	Nicotine	102	Vestigingseischen	102
Bindtouw	33, 215	Oliën en vetten	102, 195, 215	Vezelstoffen	215
Binnenscheepvaart	59, 156	Omzetbelasting	59, 102, 227	Visscherij	33, 47, 59, 102, 123, 215
Bloemkwekerij	155	Ondernemingsbelasting	227	Vlas	59, 75, 227
Boschbouw	185	Oorlogsschade	123, 184, 195	Vleesch	59, 165, 185, 205
Bouwnijverheid	47, 58, 113	Organisatie Bedrijfsleven	47, 102, 113, 123, 165, 195, 204, 215, 227	Voederbieten	215
Buitenlandsche Handel	47, 59, 75, 101, 113, 155, 204, 215, 227	Paarden	215	Voedselvoorziening	33, 47, 59, 75, 123, 155, 185, 205, 227
Chemische Industrie	58, 184	Pacht	67, 102, 123, 165	Vijandelijk vermogen	215
Deviezenverkeer	33, 59, 167	Papier	58, 102, 195, 204, 215	Wol	205
Diamant	113	Pellerijen	58	Wijnbelasting	33
Dividendbeperking	59	Pensionbedrijven	58	Zaden	47, 59, 102, 123, 156, 195, 205
Drankwet	58	Peulvruchten	205	Zuidvruchten	195
Economische Sancties	194	Pluimveehouderij	165	Zuivel	227
Electrotechnische Industrie	58	Postverkeer	59		
Fruut	59	Prijsregeling	47, 58, 75, 101, 113, 123, 155, 165, 184, 195, 204, 215, 227		
Garnalen	123	Radio	47		
Gevogelte	47	Rantsoenering	227		
Grafische Industrie	58, 75, 194	Registratierechten	59		
Granen	205	Restaurants	75		
Grasland	33, 67, 85, 155, 205	Rijwielen	47, 123		
Groenten	33, 155	Rubber	113, 123		
Handel	204, 215, 227	Slachtvee	33, 59, 67		
Hennep	205	Smeerolie	102		
Kaas	75, 227	Spaar- en betaalzegelkasbedrijf	102, 227		
Kamers van Koophandel	47, 184	Spertijden Kleinbedrijf	75, 123		
Kantoormachines	156	Suikerbieten	205		
Kapok	101, 165	Surrogaten	155		
Keramische Industrie	58, 194	Tabak	47, 58, 113, 195		
Kunstmest	59, 215	Tankgas	205		
Kweekkerij	59	Textiel	102		
Landbouw	33, 47, 59, 67, 75, 85, 93, 102, 155, 165, 195, 205, 215, 227	Tuinbouw	33, 59, 102, 205, 227		
Landstand, Nederlandsche	33, 102	Turf	59		
Leeningfonds 1940	102	Tweelandenorganisaties	59		

Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 t/m. 1938

(Samengesteld door een groep medewerkers van het N. E. I., onder leiding van Prof. Mr. P. Liefstinck)

28e publicatie van het Nederl. Econom. Instituut

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. 1.50) Verkrijgbaar in den boekhandel

**UITGAVE:
DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM**

Ter vervanging van haar door brand verloren gegane voorraad nummers van Economisch-Statistische Berichten en Economisch-Statistisch Maandbericht van den jaargang 1940, zou de redactie het zeer op prijs stellen, indien de lezers, die hun exemplaren kunnen missen, deze aan haar zouden willen afstaan.

Koninkl. Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM

Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking.

Tel. 69300 (3 lijnen)

Conjunctuur- diagnose

DOOR

Dr. W. L. VALK

Pr. in prachtband **f 6.30***

Pr. gekartonneerd **f 5.25***

(519 PAGINA'S)

14e publicatie van het

**NEDERLANDSCH
ECONOMISCH
INSTITUUT**

Prijzen voor donateurs en leden respectievelijk **f 4.50** en **f 3.75**

**UITGAVE: DE ERVEN
F. BOHN N.V., HAARLEM**

DE TWENTSCHE BANK N.V.

GEVESTIGD TE AMSTERDAM

Maandstaat op 30 April 1942

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen	f	8.831.200,31
Nederlandsch Schatkistpapier	„	262.104.973,37
Ander Overheidspapier	„	7.545.639,16
Wissels	„	649.251,50
Bankiers in Binnen- en Buitenland	„	13.834.974,08
Effecten en Syndicaten	„	4.135.289,99
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten	„	11.081.832,48
Debiteuren	„	30.848.079,93
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	„	1.548.058,97
Gebouwen	„	4.000.000,—
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen	„	1.593.440,66
Effecten van Aandeelhouders in Leendepot	„	13.046.950,—
	f	<u>359.219.690,45</u>
Kapitaal	f	40.000.000,—
Reserve	„	11.000.000,—
Bouwreserve	„	1.500.000,—
Deposito's op Termijn	„	41.566.156,27
Crediteuren	„	243.299.253,55
Overloopende Saldi en Andere Rekeningen	„	7.213.889,97
Reserve voor Verleende Pensioenen	„	1.593.440,66
Aandeelhouders voor Effecten in Leendepot	„	13.046.950,—
	f	<u>359.219.690,45</u>

Publicaties van het Nederlandsch Economisch Instituut:

21. Dr. W. L. VALK
Production, pricing and unemployment in the static state ..... (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
22. Dr. H. J. FRIETEMA
Productie en prijsvorming op de Engelsche markt van Nederlandsche, Deensche en koloniale boter ..... (f 3,15)*
23. Dr. Ir. A. BAARS
Openbare werken en conjunctuurbeweging ..... (f 2,10)*
24. Dr. Ir. F. J. C. VAN DER SCHALK
Een analyse van de arbeidsproductiviteit in Nederland ..... (f 2,60)*
25. Dr. L. R. W. SOUTENDIJK
Methoden tot het vaststellen van den omvang der besparingen ..... (f 2,60)*
26. J. VAN DER WIJK
Inkomens- en Vermogensverdeling ..... (f 2,60)*
27. Dr. T. KOOPMANS
Tanker freight rates and tankship building ..... (f 3,15* geb., f 2,10* ingen.)
28. Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 tot en met 1938, samengesteld door een groep medewerkers van het N.E.I., onder leiding van Prof. Mr. P. Lieftinck ..... (f 2,10)*
29. Dr. A. WINSEMIUS
Economische aspecten der internationale migratie ..... (f 2,10)*
30. Dr. H. M. H. A. VAN DER VALK
Egalisatiefondsen en monetaire politiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten (derde gewijzigde druk) ..... (f 2,10)*
31. M. J. SCHUT
Tinrestrictie en tinprijs ..... (f 1,55)*
32. Dr. J. R. A. BUNING
De beleggingen der bijzondere spaarbanken in Nederland ..... (f 3,65)*

Uitgave: De Erven F. Bohn N.V. Haarlem

Verkrijgbaar in den boekhandel